

REDACTIA

Deák Ferencz-utca nr. 20.

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria:
 pe un an . . . . . 20 cor.
 pe 6 luni 10
 pe 3 luni 5
 pe 1 lună 2
 de Duminică pe an
 4 coroane.

Pentru România și străinătate
 pe an 40 franci.

Anunțurile nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Deák Ferencz-utca nr. 20.

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima
 dată 14 bani; a doua oară
 12 bani; a treia oară 8 b
 de fiecare publicație.

Atât abonamentele, cât și
 inserțiunile sunt a se plăti
 înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502.

Scrisori nefrancate nu se primesc

TRIBUNA POPORULUI

Ce ne spune statistica...

Datele statistice generale publicate acum de curând, sunt nu se poate mai triste pentru patria noastră.

Se constată, mai presus de toate, emigrările cresc în chip îngrijitor. Mai bine se va putea judeca situația din următoarele cifre:

În 1899 au emigrat	27.193 cetățeni.
În 1900	38.888 "
În 1901	55.377 "

Ear cât despre anul acesta, deja până acum au emigrat mai mulți. Așa, că dacă nu se vor lua măsuri extraordinare, îndeosebi părțile de Nord ale țării rămân fără populație, ori numai cu sate în care bărbați nici pe bani nu se vor putea vedea.

Cât privește efectul legilor politico-bisericești, îndeosebi noi Români avem să ne plângem. Autoritățile bisericesti române și toți câți își iubesc neamul, să ia aminte!

Căci eată ce ne spune statistica în capitolul despre părăsirea confesiunet.

Și-au părăsit adică legea în anul 1901:

gr.-orientali	782
catolici	301
evanghelici	253
gr.-cat.	75
ovrei	10

Va să zică gr.-orientali, din cari parte mare fac Români, deși nu sunt nici pe a treia parte cât sunt catolici, au pierdut de două ori mai multe suflete.

Tot așa de triste sunt datele privitoare la căsătoriile religioase.

Dintre cei căsătoriți civil s'au cununat și la preot:

catolici	97 6%
gr.-cat.	97 9%
evanghelici	99 9%
reformați	98 7%
gr. orientali	86 3%

Așa dar și în această privință decadența în biserică gr.-orientală — am putea zice: la Români! — e mai mare.

Zguduirile, prin cari a trecut această biserică în timpul din urmă, lipsa unei direcții unitare și energice și mai ales destrăbălarea care cam tot de sus se pornește, socotim că au avut și ele partea lor la producerea unor cifre atât de triste.

Congresul național bisericesc discuta chestiile acestea. Sinoadele s'au ocupat și ele de scaderile constatate. E vorba numai dacă se depune destul zel, inteligență și mai ales spirit de jertfă întru lecuirea relelor.

De altminteri, în ceea ce privește efectul legilor politico-bisericești, n'au ce să se laude nici Ungurii. Din contra, constată o mulțime de scaderi pe urma lor. Între altele se plâng că s'aporesc divorțurile. În anul 1901 au fost 2541 divorțuri, cu 400 mai mult decât în anul trecut.

Crește apoi în chip îngrijitor numărul celor cari își părăsesc legea între reformați, va să zică cei mai neași maghiari. Reformații d'asemeni perd prin căsătoriile mixte.

E interesant că în anul 1901 s'au încheiat numai 373 căsătorii între creștini și ovrei, mai puțin decât în anul precedent, când au fost 411.

S'au încheiat de altfel căsătorii mixte:

5550 între catolici și reformați,
3050 între cat. și evanghelici,
2405 " cat. și gr.-catolici,
2041 " gr.-cat. și gr.-orientali.

În genere dintre căsătoriile contractate în anul trecut mixte au fost 11.20%. Ele cresc într-una dela 1896 încoace.

Și să vedem cum stăm cu școlile.

În anul trecut au umbiat adică la școlii elementare de stat	199.916 elevi
" " comunale	2.9775 "
" " catolice	649.894 "
" " gr.-cat.	127.006 "
" " gr.-orient.	138.045 "
" " evanghel.	129.656 "
" " reformate	196.119 "
" " ovreiești	36.066 "

Ș'aici iarăși se poate constata, că stăm nu se poate mai rău. Pe de-o parte indolența, pe de altă parte sârăcia, ș'apoi mai lipsește și îndomnul și presiunea dela centre, eată ceea-ce face să fim cei din urmă.

De nu ne vom ști reculege și avânta, vai de noi!

E de constatat aici un fapt: Ovreii sunt cei mai iubitori de școală. Nici trei la sută nu rămân fără instrucție, ear la universitate au ajuns să facă jumătate din suma totală a studenților; la școlile comerciale dintre 5.269 elevi 2623 au fost ovrei!

Și din contra, dacă vom căuta că în raport cu numărul nostru ce puțin elevi avem în școlile medii și la universități, iarăși numai lauda nu ne putem.

Averea statului ungar. După statistica publicată de ministerul de finanțe, în anul 1901 vistieria statului ungar a avut 1476.66700.0 coroane; cu 71.099.000 coroane mai mult ca în anul precedent.

Datoriile statului la sfârșitul anului 1901 au fost 5.619.442.000 coroane, cu 7.358.000 coroane mai puțin ca în anul precedent.

Lupta la comitat.

Interpelări. — Dări noue. — Votare agitată. — Chestia naționalităților.

Lupta ce s'a dat luni în congregația comitatului Arad va rămâne memorabilă. Discuțiunile atât de avântate numai în parlament se mai pot vedea.

Începutul l-a făcut protopopul Șiriet, George Popovici, care a interpellat pe vicișpan asupra faptului că a convocat congregația pe zi de sârătoare românească. Vicișpanul declară că n'a avut cunoștința de aceasta când a fixat ziua. Pe viitor promite că nu se va mai întempla. Înterpelantul ia la cunoștință.

M. Veliciu interpelează asupra unui cas care privește cineștea unui funcționar dela periferie; a protopretorului din Radna, care în „Függetlenség” dela 14 Octomvrie a fost acusat de grave abuzuri. Vicișpanul spune că s'a ordonat anchetă. La proxima adunare va raporta rezultatul. Interpelantul ia spre știre.

Deputatul dietal Hollaky ia cuvântul asupra raportului general al

vice-comitelui. Și lucru ce de mult nu s'a mai văzut în congregația comitatului nostru: Un ungar care să facă opoziție! Hollaky a criticat aspru procedura vicișpanului pentru-că într-o șnume cauză 'și-a permis să-i facă observări. Zice că și el așa a crezut: sistemul s'a schimbat! Constata însă că în părțile Halmagiului sunt stări de lucruri asiatice.

Unii funcționari mai zeloși l-au intrerupt, ba au făcut și șgomot. Dar asta pe Hollaky nu l-a genat ei 'și a spus până în capăt tot ce a avut de gând, frecându-l rău și pe fișpan, care apoi i-a și răspuns.

Dr. St. C. Pop deasemeni nu ia la cunoștință raportul plin de cifre, dar lipsit de adevăr și vieață, a vicișpanului. Îndeosebi relevează cele 1100 casuri de transgresiuni, mai ales de păcuri, în cercurile sârăce ale Halmagiului și Radnei, deși ministrul dase poruncă aspră să nu fie pedepsiți țărani pentru ori-ce lucru de nimica. Nu vede apoi adevărul asupra casarmii honvezești, făcută cu multă cheltuială, dar așa fel, că pentru comitat ar fi adevărat câștig să dea statului casarma, a cărei întreținere costă șumedenie de bani.

Dr. Ioan Suciu ține un cald și bine documentat discurs în favorul instrucțiunii confesionale române, atât de vitreg tratată de mai marii comitatului.

Vom da pe larg această vorbire în numărul dublu al ziarului nostru, ca țărani nostri să aibă și ei cunoștință despre chipul demn cum sunt apărați în sala comitatului. Raportul vicișpanului nu-l ia nici Dr. Suciu spre știre, deoarece ce nu vede nici o șolicitudine pentru popor din partea vicișpanului, deși multe șperanțe legasem de d-sa și mai ales făgăduise multe dl Dálnoky.

Discuția propriu zisă începe însă numai după-ce se intră în ordinea de zi.

Comisia permanentă a comitatului cere adică, pe lângă cele 40% dare șuplimentară încă 10% dare șuplimentară pentru fondul ordinar de pensii. Deasemeni se cere crearea unui post de asesor la sedria orfanală.

Atât Dr. St. C. Pop cât mai ales Dr. Ioan Suciu se ridică cu putere împotriva nouelor dări. Să poftesască șlujbașii comitatului a munci mai mult, și nu numai până la ora 1, ear după amezai de loc.

Intrerupt fiind de asesorul Verzar, Dr. Suciu protestează cu energie și se provoacă astfel un incident în care fișpanul intervine chemând la ordine pe Dr. Suciu. Acesta nu se lasă însă terorizat de mulțimea care vociferează, ci vorbește contra chipului ușuratic de a se îngreuna poporul.

Se pune la vot propunerea și votează pentru 108 ear contra (toți Români) 53. Dacă erau numai cu doi mai mulți Români ori dacă frații Beleş (Ioan și Vasile) votau și ei cu Români, propunerea comisiei permanente era să cadă, căci nu întrunea două treimi, cât prescrie legea.

Dr. Suciu vorbind asupra afa-cerii cu Jarea pentru căile de comu-

nicație, arată cum după-ce i-au îngreunat cu darea pentru hoțiile lui Krivány, micii proprietari și clasa cea mai sârăcă a fost îngreunată și cu privilegiul electării dării de drum, ear bogătanii s'au eschivat dela sarcini.

Se provoacă earăși un viu incident între Dr. Suciu și Vászrhelyi László.

După-ce se discută asupra mai multor chestii de interes secundar, vine rindul asupra adresei comitatului Pojon cu privire la revizuirea legii de naționalități.

Discuția o începe presidential clubului comitatens român, M. Veliciu, care ține una dintre cele mai reșite vorbiri ale sale.

Atât vorbirea pe care a ținut-o dl Veliciu românește cât și cea rostită de Dr. Suciu, în ungurește, vom da-o în întregime în numărul viitor dublu.

Aci accentuăm numai atât, că în contra propunerii comisiei permanente de a se trimite o adresă și din partea comitatului nostru pentru a cere revizuirea legii de naționalități a vorbit pe larg, cu interesante citate ungurești, și Dr. St. Pop, arătând cum epigonii de azi vor să dreagă opera marilor maiestri ca Deák și Eötvös. Ear Dr. Suciu într-o fericită inspirație a ținut o vorbire de însemnătate politică, cum rar s'a auzit în vre-un comitat. Vorbirea aceasta și în Dieta ar fi făcut o mare senzație. Și Ungurii au recunoscut valoarea acestei vorbiri.

După-ce a reflectat, slab și incolor, vicișpanul Dálnoky, replica M. Veliciu apoi la ora 1 1/4 Russu Șirianu presintă în scris cererea de a se face votare nominală asupra propunerii comisiei permanente.

Cum mulți plecasera la masă, voturile s'au împărțit astfel: pentru propunerea comisiei permanente 73 ear contra (Români) 39...

Au învins cei dela stăpânire, dar au și scăpat o bună ocașie de a șăvirși un act politic cumințe, cum îi îndemnase în excelenta sa vorbire Dr. Suciu.

Ședința de după amezai, începută la 3, a mers mai neted, dar nu fără controlă. Dr. Suciu și mai mulți arădani, a stat veghe până în capăt, nelăsând să scape nici o afacere fără a cere deslușirile de lipsă și a se accentua interesele poporului român.

Altă satisfacție.

Varjassy Árpád este unul dintre inspectorii școlari regești cei dintăiu în țeară: de o energie pe care școalele noastre au simțit-o adesea. Și desigur, că ideia de stat n'are în comitatul Aradului reprezentant mai neobosit. Acte și oameni mărturisesc că nici-odată inspectorul regeș Varjassy nu a închis ochii la nimic, ei din contra, cu o rară stăruință urmărește învețământul confesional român și unde a găsit de obiecționat, earăși știm cu toții: nici nu s'a șfrit nici n'a menșiat pe nimeni. Ei bine chiar inspectorul regeș Varjassy s'a simțit îndemnat să des-

mintă calomniile miserabile ce s'au imprăștiat eară în presa maghiară de pretutindeni în contra institutului *pedagogico-teologic* român din Arad.

Publică adevărat în „*Aradi Közlöny*” dela 26 Octomvrie, la loc de frunte, următoarele :

Institutul aradan acuzat.

Arad, 25 Octomvrie.

Sub titlul acesta a apărut în numărul de azi al ziarului „*Függetlenség*” din Arad un articol în care se afirma că în Seminarul și preparandia română gr.-or. din Arad ar fi niște stări de lucruri scandaloase și contrare legii. Se afirma în articol că stările aceste de lucruri li-a constatat Dr. Jancsó Benedek, comisar ministerial, mai astăvară, când a fost aici la examen și li-ar fi descoperit și ministrului de culte.

Publicațiunea nu putea să fie dela Jancsó Benedek, pentru-că ea cuprinde date eronate, contrare adevărului. Jancsó n'a fost trimis să ancheteze pe teologii, ci preparandia. Și a fost trimis pentru-că în anul trecut cine-va i-a făcut raport (acest cine-va este Eugen Zaslo, prefectul îndepărtat dela institut pentru grave sbateri, de regretatul episcop Iosif Goldis. *Red*) cerând sanarea grabnică a stărilor scandaloase dela institut; în adresa mea cu numărul 864/902 am liniștit pe ministru, dar în același timp am cerut să binevoiască a trimite la examenul de capacitate un comisar, bărbat distins de școală și pricepător în ale teoriei și practicei pedagogice.

A fost trimis Jancsó; el a asistat la examenul de capacitate, a examinat temeinic școala practică și internatul institutului, muzeele, locul de gimnastică, grădina.

N'a putut să facă altceva decât ca pe ministru să-l întărească încă în liniștea sa.

La numitul institut exersează control deja de 18 ani; cunosc deci complet organizarea institutului, dezvoltarea și rezultatele sale. Și tocmai pentru-că îl cunosc, sunt nu numai competent și în drept, dar și dator ca în contra atacurilor mișeleștii îndreptate în contra profesorilor acestui institut, a cărui organizare azi abea mai lasă de dorit, în dezvoltarea sa este exemplar, să protestez cu întreaga convingere a sufletului meu și cu toată puterea convingerii mele.

După cele publicate ieri: „*scandaloasă neglijența ce se observă cu privire la predarea limbii maghiare*”...

A afirma aceasta este (*istintelenység*) păcat de Dumnezeu; e lucru fără suflet să acuzi astfel pe Dr. Petru Pipoș în munca sa strălucită în rezultate; ear a-l face părtaş de asemenea stări scandaloase, a-l trage la îndoială patriotismul lui Augustin Hamsea, care 10 ani a fost director al acestui institut, e prostie.

Dr. P. Pipoș predă nu numai gramatica limbii maghiare și stilistica, dar propune și figurile mai marcante ale literaturii maghiare și anume nu numai date biografice secl, ci apreciază direcțiunea, nuanțele și rezultatul. Elevii trebuie să cunoască creațiunile poetice mai patriotice și mai clasice, după cum din „*Történelmi olvasmányok*” trebuie să cunoască evenimentele epocale ale istoriei neamului maghiar și faptele principale ale domnitorilor și eroilor săi.

Intr'o preparandie în care elevii declamă Vajda-Hunyad, Fohászokodás, Himnusz, A rákosi szántó, A madár fiahoz, A Tisza, Az Alföld, Távolból, Csáládi kör, V Lázló: profesorul nu poate fi pervers!

Mă doare sufletul, că față de munca onestă a profesorului Pipoș chiar numai pe o zi a putut să se nască îndoială în sufletul acelor, cari au dat crezământ publicațiilor din „*Ellenzék*” dela Cluj („*Függetlenség*” publicase adică după „*Ellenzék*”, ear „*Ellenzék*”, „*Magyar Szó*” și „*Pester Lloyd*” au reproduș din „*Keleti Értésítő*”; ear la această foaie litografată scrie Eugen Zaslo. *Red*) care poate cu bună intenție a

publicat, dar a dat crezământ unor informațiuni din isvor eronat.

Cu propunerea limbii maghiare s'a acupat și Dr. Ioan Petran, care însă n'a îngreunat ci ușurat munca cinstită alui Pipoș profesorul.

Dr. Pipoș și Dr. Petran și-au terminat studiile la universitatea din Budapesta și astfel sunt îndreptățiți a propune limba maghiară. Profesorii aceștia în anul acesta nu propune limba maghiară, ci în locul lor propune Ioan Costa, profesor diplomat și calificat pentru limba maghiară. Putere nouă este și Nicolae Mihulin, profesor diplomat, care propune științele naturale și geografia.

Se mai zice în articol că „în preparandie s'au primit elevi cari abia au terminat o clasă două gimnasială, deși după lege elevii trebuie să aibă patru clase secundare” (Oare un profesor să fi furnizat lui Zaslo asemenea știri? *Red*.)

Nu-i așa, pentru-că conform §-lui 86 al art. 38 din 1868 în preparandii elevii se pot primi și numai după ce au depus examenul de primire.

În preparandia gr.-or. română din Arad ani de arândul nu s'au înștiințat decât excepțional tineri cari să fi terminat patru clase gimnasiale, reale ori civile. De aceea s'au instituit cursuri în cari tinerii erau pregătiți pentru intrarea în preparandie.

Starea aceasta deci, din punct de vedere al legii, nu a putut și nu poate fi excepțională.

Consistorul vrând să ajute și la sanarea acestei stări excepționale, în anul acesta, fără intervenția imperativă a guvernului, în urma ajutorului bogat ce s'a asigurat, a putut deja să primească 10 elevi cari au terminat cu succes câte patru clase secundare. Consistorul suprimând cursurile pregătitoare a anunțat în același timp, că pe viitor numai tineri cu patru clase va primi în preparandie.

Se mai plânge articolul amintit că în preparandia gr.-or. română din Arad, contrar ordinului ministerial, sunt primite la examen și fete.

E adevărat, că la examen se primesc și fete, dar nu e adevărat că în contra ordinului ministerial, pentru-că ministrul, de culte și instrucție publică numai în 14 Ianuarie anul curent a emis ordinul prin care se oprește pregătirea de învățătoare pe cale particulară a fetelor. Ministrul a conces însă, în urma rugării consistorului că acele fete, cari la preparandia gr.-or. română din Arad erau deja primite ca eleve în particular înainte de emiterea ordinului susamintit, să poată urma și termina cursurile.

În anul present școlar nu s'a mai primit însă nici o elevă nouă, din ceea-ce rezultă că nimic contra legii nu s'a întâmplat și nu se va întâmpla.

Că la examenul de capacitate s'au primit și fete, aceasta s'a întâmplat din cauză că pe teritoriul țării nu este nici o preparandie de fete, dar de învățătoare este necesitate.

După articolul de ieri „la institutul din Arad s'a prezentat situația ciudată că sunt mai mulți elevi particulari decât ordinari”.

Nici asta nu-i tocmai așa, deși la examene pe lângă 20—25 elevi ordinari se prezintă și câte 30—40—50 străini; aceștia însă numai în mică parte sunt particulari, ci sunt învățători bătrâni, de câte 40—50 ani, pe care protopopii îi silesc la examenul de capacitate. Această goană nu atinge înapoi nimic starea legală a institutului, nici nivelul său intelectual, pentru-că bătrânii aceștia trimesi cu sila la examen, cu puține excepțiuni, și așa de regulă cad.

Observ în urmă, că hărțile geografice Kiepert nu reprezintă Ungaria, ci Europa; dar și acestea au ajuns în foc, și azi în institut sunt numai hărți edate de tipografia universitară.

Te rog, domnule redactor, publică aceste știri rectificatoare și liniștitoare ale

mele cu atât mai oșebit, cu cât e neîncredincios, că buna intenție, dreptate, apreciere și obiectivitate venită din parte maghiară și la Români tot astfel de dispoziții poate să producă.

Varjassy Árpád,
inspector școlar regesc.

Dr. Varjassy Árpád a făcut prin aceasta un act de înaltă dreptate. Pentru-că dacă din încrederea guvernului e pus să privegheze asupra învățământului public, tot așa: d-sale îi revine și dreptul și datoria să sară la mijloc când vede că nedreptate i-se face unui institut care deși românesc, dar' cine ar pute să nege, că în același timp îndeplinește o misiune culturală sublimă, dând patriei preoți și învățători harnici, buni cetățeni și Români cinstiți.

Dar' actul săvârșit de dl Varjassy mai are și un înțeles și însemnătate politică. Se știe anume, că dacă relațiunile încordate sunt ieri și colo între Unguri și Români, cauza în mare parte este faptul, că în presa maghiară, unii, cu anume tendențe, publică cele mai alarmante și în același timp nefondate știri despre instituțiunile române, despre pretinsele tendențe subversive ale acestora și despre persoanele din fruntea lor.

A desminți aceste știri, a lumina opinia publică, a restabili adevărul, eată ce trebuie să facă Ungurii puși la posturi înalte și espuse. Prin nimic mai mult nu pot contribui la pacnica conviețuire a cetățenilor și prin urmare, la întărirea patriei comune.

Dr. Varjassy a făcut acest lucru în chip demn. S'a dovedit că-i place dreptatea!

Statua regelui Mateiu — și Românimea.

Sub acest titlu *Rátkay László*, profesor în Oradia-mare, scrie un articol în care-și exprimă regretul că la sărbarea desvâlirei statuei regelui Mateiu n'au participat și Români. Cel puțin prelații să se fi dus! Mai ales că regele Mateiu a fost și al lor și pe acea vreme poporul român l-a iubit așa de tare, încât drept suvenir care trecuse pe valea Crișului să potolească răscălașul nobililor ardeleni, au numit Dealul Craiului dealul ce desparte Ungaria de Ardeal, ear pe etanța din vârful dealului au săpat urma regelui Mateiu.

Dar iubirea aceea mare pentru numele regelui trăiește încă la Români, ne asigură dl profesor. Și iovadă aduce faptul, că svoinindu-se prin acele părți despre trecerea trenului cu statua sfântă (a regelui Mateiu adică!), Români din Rev și Clucia au ieșit în calea trenului în număr imens și n'au lăsat să treacă trenul la Bucia, până nu li-s'a arătat statua sfântă. O priveau cu capetele descoperite.

Tot vechea dragoste, — zice dl profesor.

S'ar fi cuvenit deci — urmează — ca domniș cari se întitulează Români, însoțind pe prelați, sub emblemă vizibilă națională și religioasă deci, să ia parte la sărbare. De sigur ar fi fost mai înălțătoare sărbarea care nu era numai a Ungurilor, dar a tuturor neamurilor din patrie...

Desigur! Ar fi frumos să putem prăznuir în totdeauna împreună. Cine n'o dorește asta? Dar earăși să întrebăm: cine e de vină că nu se întâmplă așa?

De altfel să zicem că s'ar fi dus Români și ei, cu prelați cu tot, la Cluj. Oare puteau să prăznuiească împreună întreg programul cu cei cari au huiduit imnul Casei Domnitoare, au cântat „*Kossuth Lajos azt izente*” și au mai demonstrat și contra ministrului president?

Dar ce să mai lungim vorba? Doar însuși dl profesor își încheie articolul scriind:

„Se poate că prezența unei delegațiuni române ar fi dat prilej la contra demonstrațiune, pe câte-va ore. Dar și aceea este adevărat, că presintarea unei astfel de delegațiuni ar fi nimic pe câte-va veacuri tendențele agitatorilor naționaliști...”

Cum așa! Huiduirea delegațiunii române din partea ungarilor clujeni ar fi nimic tendența agitatorilor?... Dar tocmai din potrivă: s'ar fi dat prilej la agitări nu se poate mai vajnice, căci a huidui pe cine vine să sërbeze cu tine împreună ar agita chiar și pe cel mai moderat și oportunist om!

Puterea României.

Vorbirea rostită de dl Ioan G. Bibicescu în ședința dela 16 Octomvrie a consiliului comunei București.

(Urmare).

Dar să citez mărturisirea unui străin, privitor la toleranța ce este la noi și la simțimintele noastră umanitare. Eată ce spune dl Sebesyan Ede în ziarul „*Magyar Uiság*” dela 2 Octomvrie anul acesta:

„București au 9 spitale mari. Aceasta arată mai ales gradul său de dezvoltare culturală. Spitalele acestea, parte sunt așezăminte de Stat, parte susținute de oraș și parte de singuraticii fundatori. Pe bolnavul care vine la spital nu l întreabă nimic; doar îl scrie numele și de unde este, și cu asta este gata. Nici o justificare, nici un certificat de sărăcie nu se cere, cine e bolnav trebuie lecut și dacă e sărac îl primește în numele lui Dumnezeu. Asta o credința lor. Trei zeci și șapte la sută din numărul total al bolnavilor din spitale sunt streini, aproape toți Unguri”.

Mărturisirea aceasta are însemnătate pentru-că vine după un studiu făcut la fața locului și se vede publicată în ziare cari nu ne sunt de loc bine-voitoare.

Încă un fapt, pe care uitai să-l amintesc când vorbit de serviciile comunale.

În budgetul comunei, veți găsi, între pensionarii, o familie evreiască. Veți găsi ceva mai mult: acelei familii, afară și pe lângă pensie la care legal are drept, acelei familii i-se servește lunar și un ajutor. Și dacă vom căuta bine, se vor găsi și alți evrei între pensionarii comunei, ba chiar și între funcționari.

Nu e așa că aceste lucruri, dacă dovedesc ceva, dovedesc tocmai că suntem toleranți; că, făcând binele, un căutam dacă celui cărui îl facem e creștin sau evreu?

Pentru a încheia însă această parte a indicării manifestărilor ce învederează simțimintele umanitare ale națiunii noastre, permiteți-mi să generaliz și să pun în evidență, prin câte-va apropieri, calitățile de civilizațiune antică ale poporului nostru.

Vedem des, citim necontenit că în alte state se formulează evreilor acuzațiunea odioasă că ei ar ucide creștini spre a servi de sângele lor pentru sărbările ebraice. Și se ved nu numai acuzați în presă și în intruniri, se ved procese făcute de autorități, instrucțiuni făcute și chiar sentințe pronunțate.

Văzutu-s'a la noi așa ceva? Nu. La noi, despre cari se zice că suntem plini de ură contra evreilor, că-i persecutăm pentru credințele lor religioase, nu să aud asemenea acușări, nu se ved asemenea procese. Și tot noi suntem neumanitari, și tot noi persecutăm, și tot noi ne purtăm cu ură și patimă oarbă în contra evreilor.

Alt-ceva:

S'au văzut în țări civilizate și care fac din civilizațiunea lor atât de mare caz în cât găsesc de cuvință a censura imaginata noastră lipsă de simțiminte umanitare, se ved — cum s'a văzut de curind — casuri când un cortegiu funerar evreesc este huiduit, atacat, insultat, imbroșcat cu apă și asistenții bătuți.

Văzutu-s'a la neculșii de români, la barbarii de români, așa ceva?

Nu, și o spun cu mândrie de Român, că la noi, cortegiile evreiești, ca și cele ale altor neamuri, sunt întimpinate ca și cele românești, cu respectul datorit maestății morții. Noi vedem într'un mort, fie el de ori ori-ce neam, un luptător căzut, în lupta pentru traiu și salutăm cortegiile evreiești ca și pe cele creștinești, descoperindu-ne capul și zicând: Dumnezeu să-l ierte.

Semn de civilizațiune este aceasta și încă de civilizațiune veche, semn de civilizațiune genetică, cum, fie din cauza esprimei luptei pentru traiu, fie din alte cauze, nu se vede aiurea, pe unde, în genere, în fața

unul cortegiului funerar, lumea civilizată stă cel puțin indiferentă, sau privește ca la un spectacol.

Aceste fapte, mai mult decât ori ce, vădese că ura religioasă n'a găsit nici odată loc în b'anda inimă a Românului, dovedește că ura religioasă sau alta, nu e la noi, ci la acel care ne acuză, cu orbire, cu ură și cu patimă și pe nedrept.

Dar, se zice — și întru aci în miezul chestiunii — că evreii, din cauza persecuțiilor religioase ce îndură la noi, sunt într-o stare de miserie ca nicăieri, și din această cauză emigrează... (Va urma).

Expoziția industrială din Sibiu. Înștiințare.

I.

După cum s'a fost vestit în vorbirea ținută la deschiderea expoziției, comitetul Reuniunii noastre agricole a pregătit un „Album” care continuă a se înzestra cu diverse copii alese de pe cusăturile obiectelor expuse. În scopul de a întregi acest Album, se va întocmi după expoziție un atelier, în care mai multe cosătoare se vor ocupa, timp de 4—5 săptămâni cu luarea de copii.

Chiar și de pe cusăturile unor peptare și cojoace se vor lua copii.

Din țesăturile mai alese (cătrînțe, șurțuri, fețe de masă și de perină, culmi, ștergare, covoare etc.), se va întocmi un al doilea Album. Copiile de pe țesături se vor face tot în atelierul amintit, cu ajutorul a 2—3 răsboasie. Lucrul va ținea de asemenea 4—5 săptămâni.

În acest timp se vor pregăti, în mărime naturală și resp. reduse clișeurile trebuitoare pentru Albumul de tipărit. Aceste clișeuri trebuie să conștănuască și în ce privește colorile întocmai cu originalul.

Luarea copiilor de pe țesături și pregătirea atât de senevoasă a clișeurilor prin 2—3 artiști reclamă timp de 6—8 săptămâni cel puțin.

Dept aceea, P. T. exponenții, pe cari li privește, sunt rugați să rămână în așteptare până după luarea copiilor și resp. pregătirea clișeurilor.

Obiectele reținute pe timp de 4—5 resp. 6—8 săptămâni se vor păstra cu toată îngrijirea și apoi se vor extrada proprietarilor cu multă simț.

Alegerea obiectelor ce se vor reține, se va isprăvi abia luni la 27 Oct. n.

În curând se va publica în ziarele noastre o listă despre obiectele reținute împreună cu Nrul curent, numele exponentului și comuna unde aparțin, așa că fie-care exponent va fi în măsură să controleze, dacă și care obiect a fost reținut. De altcunum obiectele reținute se vor prezenta aveau cu ocazia extrădării celorlalte obiecte.

Pentru comitetul dirigent:

D. Comșa, pres. Reun. agric. Vic. Tordașianu, pres. Reun. sod.
T. Popovici, secretar general.

NOUTĂȚI.

ARAD, 28 Octomvrie n. 1902.

Mitropolit gr.-or. român al Bucovinei, prin decret prealabil, a fost numit episcopul Dr. V. de Repta, până acum deputat în Reichsrath. Inaltul prelat, înainte cu 7 ani fusese profesor la facultatea teologică din Cernăuți. Numirea aceasta este înmărmuritoare și bucurie de toți frații noștri din Bucovina.

Ministrul Wlassics a sosit ieri pe neașteptate la Brașov. Este însoțit de consilierul Molnár Viktor și de secretarul Rényi József. Avea de gând să viziteze întâiu școlile române, dar fiind sârbătoare, n'a putut. S'a dus deci la școlile săsești și maghiare, unde pretutindeni a pus elevilor întrebări.

Lămurire. Dela bărbăți vrednici de crezământ primim asigurarea, că dl Dr. St. C. Pop, avocat în Arad, nu are nici o legătură nici cu Măglaș, nici cu cei ce spriginesc pe Măglaș în campania despre care a scris „Függetlenség” dela 24 c. și pe care noi am comentat-o sub titlul „Banda” în numărul dela 25 c. al ziarului nostru. D-sa nici nu aprobă nici nu

sprigineste acțiunii cu ascuțiș personal, îndreptate în contra unor persoane a căror cinste a considerat-o întotdeauna ireproșabilă.

Când luăm știri despre aceasta, ne simțim și noi îndemnați, în interesul adevărului și pentru a nu face nedreptate, să declarăm, că întru-cât în chip implicit din tenoarea articolului nostru sus amintit s'ar fi înțeles că și dl Dr. St. C. Pop face parte din acea „bandă”, rectificăm articolul scoțând din chestie numele dlui Dr. Pop, care, după-cum ni-s'a asigurat, fără temei s'a adus în legătură cu persoane și lucruri cu cari n'are nimic comun.

Duel între ziaristi maghiari a fost ieri în Arad. În săptămâna trecută au apărut adică mai multe articole atât în „Függetlenség” cât și în „Arad és Vidéke” prin cari s'a purtat polemică aspră din incidentul că la alergările de cal din Chișineu domniul nu au vrut să dea premiul unui băiat de țeran (Dobo) din Seghedin, care avusese calul cel mai bun. Ba „Függetlenség” a atacat, peste tot, foarte aspru și pe comitele suprem Urbán.

Din polemia aceasta s'a provocat apoi incidentul între redactorul Benedek Árpád dela „Függetlenség” și Schröler Béla, dela „Arad és Vidéke” cari au duelat ieri în casa sarma honvezilor. Cel dintăiu a fost rănit la braț.

Cum se face prietenia. Mulți se miră, că de unde și până unde atăta prietenie între preacuviosul archimandrit Aug. Hamsea și cel dela „Aradi Közlöny”. Unii ziceau că numitul ziar ține cu părintele stareț din cauză că acesta e acționar și el la foaie, alții pentru-că se știe închina adânc. Ei bine, taina ni-o spune „Aradi Közlöny” dela 25, care vorbind de societatea de gimnastică din Arad, zice, în articol de fond, că în sala numitei societăți mai multă toleranță națională și confesională s'a propagat, decât ar fi putut să propage cei chemați într-o sută de ani.

„Hász Sándor — scrie „A. K.” — strângea acolo mâna cu vre-un sârac negustoraș ovreiu ear Augustin Hamsea se înțelegea escelent cu ziaristi maghiari șovinisti...”

Va să zică asta-i: în sala de gimnastică s'a făcut prieteșugul. Prieteșug, fie! Dar unde-i toleranța națională și confesională, că numitul ziar a scris și scrie cu înverșunare împotriva bisericii resăritene?! Ori poate că amicul seu Hamsea l'a povățuit așa!...

Nou balon dirigeabil. Un inginer tânăr din California, Carol Staube'y, a inventat un balon perfect dirigeabil, care se poate folosi un numa' la scenziune științifică și la transportarea călătorilor. Inventatorul speră că nu peste mult trenul și vaporul va deveni de prisos. Mașina-i sburătoare se pregătește acuma, dar modelul e expus la San-Francisco. Balonul se fabrică din aluminium, forma fusului, lurgimea e de 228 urme, diametrul cel mai mare 56 urme; Incape în el atâta gaz că poate ridica 21 000 sunt două motoare de gazolin, fie-care dezvoltă 26 puteri de cal. Intreaga greutatea construcției e 13000 Kilogram. La cele două extremi toți a balonului sunt două carne, sar de ambele părți cărmă în formă de lopeți. Această construcție întreagă sborul paserei și asigură perfectă cărmuirea balonului. În partea din sus a balonului sunt eurb' cari regulază ridicarea și coborrea. În balon vor fi și cabine pentru primirea a trei zeci călători. În-ala balonului e de 130 mile pe oră și primește deja angajați pentru călătorii mai lungi.

Contele Matuška. Subnotarulul dispărut a comitatului Lipto, contele Matuška, care precum se știe, a falsificat bilete de tren, încă tot nu i s'a dat de urmă. „Eltör” din comitatul Nyitra amintește de un nou șpăcat al seu. După acesta adevărat Matuška are la banea din Liptó Szt. Miklós un cambiu de șese mii coroane, pe cambiu figurează ca giranți deputații Stefan Ra-

kovszky și Iosif Angyal. S'a descoperit deja, că polița contelei vagabund e fals. Deputatul Stefan Rakovszky s'a dus la Rozsahy și la tribunalul comercial de acolo și-a înaintat excepțiunile în contra condamnării sumare pe care au adus-o în chestia cambialul improcesuat.

Mănușa. Operele de artă ale dezvoltatei industriei de mănuși ni-le prezintă în eolor bogate și în asortiment admirabil: Marele Bazar Porter Vilmos în piața „Szabadság”. Aceste confecții se împart în două grupuri: mănuși de pele sunt de cea mai bună specie: de-o calitate extraordinară de durabilă și fină. Sunt mănuși fără căptușeală, și cu căptușeală, pentru iarnă. — Tot acolo se pot vedea și novitățile sezonului de știmp: mănuși din pele de cerb cu căptușeală de mătăș. La mănușile de pele pentru dame e o novitate, că ele au margini colorate: lila, albastre brunete, negre etc., dar sunt și de alte diferite specii. Intre mănușile brodate și țesute încă se afla câte-va novități, cari pot să placă tuturor. În tot decursul sezonului de toamnă și iarnă.

CONVOCARE.

Despărțământul protopopesc Buteni al reuniunii inv. rom. dela școalele populare conf. ort. din prot. aradane I—VII. își va ținea adunarea de toamnă luni în 28 Octomvrie (10 Noemvrie) a. c. în localitatea școlii din comuna Almaș, la care toți membrii și sprijinitorii învățământului sunt poștiți a participa.

PROGRAMA.

- 1 Dimineața la 9 ore asistare la chemarea Duhului Sft.
  - 2 Prelegerea practică din limba română: Zicerea simplă, subiect și predicat. Dezvoltarea părților de vorbire din trénsa. Prelegerea se va țuca cu școlarii din loc, de către membrul care va fi sortat. Toți membrii sunt poștiți a prezenta prelegerea în scris.
  - 3 Cuvântul de deschidere.
  - 4 Constatarea membrilor prezenți.
  - 5 Discuțiuni asupra prelegerii ținute și asupra modului de a propune limba română în școală populară.
  - 6 Incasarea tacselor de membri.
  - 7 Discuțiuni asupra chestiunilor școlare.
  - 8 Esecutarea concluderilor adunării generale.
  - 9 Propuneri și interpelări.
  - 10 Defigerea locului și timpului ținerii proximei adunări.
  - 11 Autentificarea protocolului.
  - 12 Inchiare.
- Pentru orientare, cei cari doresc a lua parte la prânzul comun, sunt rugați a se anuncia mai înainte, la secretarul despărțământului
- Buteni, 10/23 Octomvrie 1902.
- Nicolae Boseaiu, președinte. Cornel Novacu, secretarul.

PARTEA LITERARĂ.

Românii în Dacia-Traiană

Până la întemeierea Principatelor.

De D. O. Bărbănuș

Murgu (Bweis dass die Wallachen der Römer unbezweifelte Nachkömmlinge sind, Buda 1830) apără ideile susținute de Maior, combătând unele scrieri contrare, de altminterii fără importanță. Kogălniceanu (Histoire dela Valachie et dela Moldavie, Berlin 1837, ed. II a 1854), dând tradiției despre descălecatul de peste Dunăre al banatului oltenesc al Basarabilor același înțeles ca la Tunusli și Fotino, admite o admigrare româna din Dacia Aureliană, pe care o pune pe la finea secolului VII.

Continuitatea elementului roman, susținută și prin autoritatea lui Gibbon (The history of the decline and fall of the roman empire, 1776 ș. u.), a urmat să fie menținută și în istoriografia străină, fie în concepția veche, fie în înțelesul teoriei lui Thunmann. Mai mult sau mai puțin în în-

țelesul acestei teorii, ea a fost susținută și de filologi. (Kopitar, Albanische, walachische und bulgarische Sprache. Jahrbücher der Literatur, Wien 1829. — Schuller, Argumentorum pro latinitate linguae valachicae sive rumunae epiensis, Sibiu, 1831; Zur Frage über den Ursprung der Romanen und ihrer Sprachen, Bonn 1836 ș. u. — Fuchs, Die romanischen Sprachen in ihrem Verhältnis zum Lateinischen, Halle 1849).

Intre filologi, cel dintăiu care a susținut o teorie contrară continuității este slavistul Miklosich (Die slavischen Elemente im Rumunischen, Wien 1862). El se deosebește de Sulzer și Engel, punând emigrarea din Dacia Aureliană ca urmare a așezării Slavilor în sudul Dunării, prin care elementul roman de acolo a fost împins parte spre miază-zi (Macedo-Românii), parte spre miază noapte (Daco-Românii). În cererile sale mai din urmă (Wanderungen der Rumunen, Wien 1879; Beiträge zur Lautthre der rumunischen Dialekte, Wien 1881 până 1882), în care dă atenție Românilor din Iatoria, el n'a modificat prima sa părere decât în ce privește începutul formațiunii poporului român, punându-l înainte de cucerirea Daciei, deja la cucerirea Illyricului, unde Românii s'ar fi format mai ales prin romanizarea Illyrilor, străbanii Albanezilor de astăzi.

Astfel teoria migrațiunii, după Sulzer și Engel neadmisă nici pe istorici nici de filologi, a fost reluată de Miklosich, mai ales din considerațiuni lingvistice, care reclamă ca necesară o unitate teritorială pentru formarea limbei românești înainte de separarea celor trei dialecte principale (daco-român, macedo-român și istro-român). Însă ea a fost respândită mai alei prin Roesler (Romänische Studien, Leipzig 1871), care a susținut-o cu aparatul critic al istoriografiei moderne. Teoria lui Roesler este în fond ipoteza lui Sulzer, expusă în formă mai științifică și completată în datele privitoare la argumentele istorice și lingvistice. În noua sa înfățișare, ea găsi mai mult resunet în istoriografie și mai ales în cercurile filologice. Dar și considerațiuni de de ordine politică n'au lipsit să contribuie la propagarea ei, mai ales în Ungaria, unde în luptele naționale se caută și arme din arsenalul istoriei: astfel teoria lui Roesler a devenit o „axiomă” a istoriografiei ungurești din zilele noastre. (Va urma).

PARTEA ECONOMICĂ.

Prețul spiritului din Arad, 27 Octomvrie.

Spirit rafinat, vânzare mare	118.—
„ mică	120.—
„ brut vânzare mare	116.—
„ mică	119.—
100 chilograme borhot uscat	12.80.—13.—

Bursa de grâne din Budapesta

50 chlgr. grâu de toamnă cor.	7.44—7.46
„ sâcară pe Oct.	—
„ ovăș pe Oct.	6.50—6.51
„ porumb nou	5.68—5.70

Bursa comerțului cu porci din Kőbánya:

Raport dela 25 Octomvrie.	
„ pana la 300	—
„ tineri până la 320	120—122
„ tineri	118—120
„ (sârbi) per. peste 260	115—116
„ până la 240	112—114

ULTIME ȘTIRI.

Explosia unei bombe. Livorno, 27 Oct. În apropiere de seminar a făcut explozie o bombă. Un copil a fost omorât ear' altul rănit.

Vulcani în acțiune. Guatemala, 27 Oct. Locuitorii orașului Quezaltenango au fugit din cauza ploii de cenuse ce vine dispre vulcanul Santa-Maria și alții. Sâmbătă s'au simțit și cutremure de pământ.

Red. respons. Ioan Russu Șirianu. Editor Aurel Popovici-Barcianu

A apărut:

STROPÎ DE RÓUĂDE
ELENA DIN ARDEAL.

Prețul 1 cor. plus 3 fl. porto.

Se află de vânzare la Administrația ziarului „Tribuna Poporului“.

„Mureșanul”instituit de credit și economii, societate pe acțiuni în
MARIA-RADNA.

Fundat și deschis în 15 Noembrie 1897.

Capital social fl. 40.000, în 400 acțiuni de fl. 100.

Acordă: credite personale pe cambii; credite pe cambii cu acoperire ipotecară; credite pe obligațiuni cu cavenți până la fl. 50; și împrumuturi pe amanete și efecte publice.

Primește: depuneri de bani spre fructificare, după cari institutul plătește contribuția erarială; ear' deponenții primesc după banii depuși până la 1000 5% de la 1000 în sus 6% interese.

569 - 67

Direcțiunea.

Cel mai plăcut și cel mai bun preparat pentru vopsirea părului este

MELANOGENE*de culoare neagră și brunetă.* — În timp de câteva minute prin acest excelent și nestricăcios preparat se pot vopsi în culoare *neagră* sau *brunetă*: **părul, barba și mustața.** — Această culoare e permanentă și nu se poate deosebi de culoarea naturală; nu se murdărește și nu se poate spăla nici cu săpun nici cu apă caldă. E nestricăcios și întrebuințarea e foarte simplă. Prețul preparatului e: 2 cor. 80 fleri. Preparatul, care**face părul blond,**

ori-cărui păr, în câte-va minute, îi dă atât de plăcuta culoare blondaurie, în culoarea inului, cenușie sau de ori-ce culoare dorită, fără-ca să atace părul. — Prețul: o sticlă 1 cor., o sticlă mare 2 coroane.

Poftiți a fi cu atențiune la marca de patentă!

TEA HAJDU*este un preparat probat în nenumărate cazuri pentru boale de pept și plămâni.* Se poate folosi cu cel mai bun succes în contra tusei, durerii de gât, răgușelii, în contra tusei măgărești, îngreșării, în contra tuturor boalelor de pept; în contra imbolnăvirii de gât, laringe, plămâni, în contra respirațiunii grele, a boalei de pept și a astmei etc.

Prețul: 50 fleri.

698 - 35

SPIRT CONTRA REUMEI

(spirtul „Mankós“)

se vinde în preț de 1 coroană.

S'a dovedit ca un preparat excelent în cazuri de boale de: reumă, de cangrenă, amorțirea muschilor, dureri de nervi, de crucea spinării, de junghieri, paralizii, amorțea de mușchi și vine, precum și pentru înviorarea pielii etc. La slăbire din pricina bătrâneții, precum și la oboselile turiștilor, înainte și după ture mai lungi, ajută mult prin ungerea (fracarea) cu acest preparat (numai în exterior). S'a probat în cazuri nenumărate.

Gutori FÖLDES KELEMEN,

apotecă și laborator chimic

Telefon 111.

în ARAD.

Telefon 111.

Ca să te simți bine trupeștedepinde în mare parte dela aceea ca **ghetele** să-ți fie comode.Noi nu putem destul de des repeți că **ghetele lui Porter** sunt cele mai comode.Afară de aceasta d-nul **Porter Vilmos** renunță mai bucuros la ori-ce alt negoț, de cât că dînsul vre-unui cumpărător, fie domn, damă sau copil, să vîndă ghete cari nu sunt comode.**Porter Vilmos, marele magazin Szabadság-tér.**

Deposit special de ghete pentru copii.

Au sosit tocmai acum în număr mare ghete de iarnă, cuptușite și necuptușite.

La cumpărare de 10 coroane primește ori-care cumpărător un portret în mărime naturală gratis, 3 coroane numai pentru paspartou.

844 3-